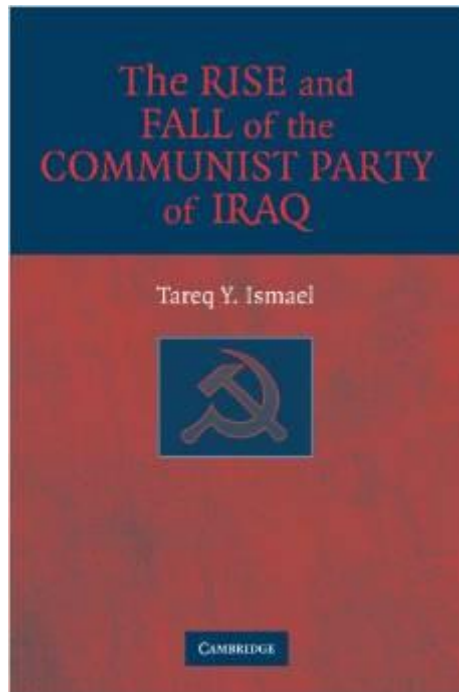

Anne Alexander

De irakiska kommunisternas tragedi

Tareq Ismael, *The Rise and Fall of the Communist Party of Iraq* (Cambridge University Press, 2007).¹

Introduktion

Det irakiska kommunistpartiet (IKP), som grundades 1934, spelade en stor roll i Irak fram till början av 1970-talet, särskilt under 1940- och 1950-talen. Under 1960-talet, efter Baath-partiet gripit makten 1963, utsattes partiet för hårt förtryck där förmodligen tusentals dödades. 1967 splittrades partiet (där utbrytargruppen inledde väpnad kamp mot regimen). 1973 slöt IKP en pakt med Baath-partiet och legaliserades. Smekmånaden var dock definitivt slut 1978 och partiet utsattes igen för hårt förtryck. Efter den USA-ledda Irak-invasionen 2003, som IKP i ord motsatte sig, beslöt partiet ändå att samarbeta med ockupationsmakterna och arbeta inom de politiska institutioner som de upprättade (bl a i det irakiska styrande rådet). Detta har lett till att partiet misskrediterat sig självt rejält.

Det finns inte mycket av skrivet om IKP:s historia², så därför täcker den bok som recenseras i den följande artikeln otvivelaktigt ett stort behov bland de som är intresserade av utvecklingen i Mellanöstern i allmänhet och Irak i synnerhet.

Efter recensionen följer en lista med artiklar om IKP från svensk vänsterpress.

Martin F 19/5 2015

---

¹ Recensionen översatt från tidskriften *International Socialism* nr 120 (2008)

² J Guillou & M Stagh, *Irak – det nya Arabien* (1977) innehåller två läsvärda avsnitt om IKP, bl a om perioden 1958-60 som var IKP:s glansperiod.

Den 14 och 15 februari 1949 möttes de morgontidiga i Bagdad av en makaber syn. Kroppar dینگlade för allmänt beskådande från galgar som rests på tre av stadens största torg. Lappar som satts upp i närheten informerade allmänheten om att de tre döda männen var Yusuf Salman Yusuf, känd som kamrat Fahd, generalsekreterare i Irakiska Kommunistpartiet (IKP); Zaki Basim och Husain al-Shabibi, två ledande kommunistiska aktivister.

Lite mer än tre år tidigare hade Irak skakats av ett folkligt uppror mot att ett nytt fördrag med Storbritannien skulle träda i kraft. Skol- och universitetsstudenter, järnvägsarbetare och en bred massa av den fattiga stadsbefolkningen – migranter från den fattiga södern som fyllde kåkstäderna runt Bagdad – gick samman i gigantiska protester, som tvingade de styrande till att förkasta fördraget.

IKP spelade en avgörande roll i upproret och i den strejkvåg som följde, men protesterna tappade fart under senhösten 1948, vilket tillät de pro-brittiska politiker som styrde Irak att rida ut stormen. Hängningarna i februari 1949 var en hämnd på kommunisterna, som hade vågat utmana både den irakiska monarkin och dess imperialistiska uppbackare i Whitehall.

Under upproret 1948 riskerade irakiska kommunister livet när de ledde protesterna mot fördraget som skulle bevara den brittiska militäroccupationen av Irak. Hur kunde då ledarna i samma parti, som fortsatt gjorde anspråk på arvet av Fahd och hans mördade kamrater, gå med i det regeringsråd som inrättades av USA:s ockupationsstyrkor 2003?

Tareq Ismaels redogörelse för IKP:s uppgång och fall försöker besvara denna fråga. Med hjälp av interna partidokument, memoarer och intervjuer med ledande kommunistiska aktivister, följer Ismael den irakiska kommunismens tragiska historia från dess första början på 1920-talet till händelserna 2003.

Till skillnad från Hanna Batatus inflytelserika studie, *The Old Social Classes and Revolutionary Movements of Iraq*, vilken mest baserades på irakiska polisregister, kommer nästan alla de röster som hörs här från de irakiska kommunisterna själva. Även om en del av dessa källor är välkända för arabiska läsare, är Ismaels historia den första som ger engelsk-kunnig publik tillfälle att följa IKP:s interna debatter genom orden från partiets ledande aktivister. Som resultat blir det en högst värdefull och rik historia om ett av Iraks mest betydande politiska partier.

Ismael menar att IKP:s underkastelse till Iraks nya ockupanter har sin grund i den kris som uppslukade partiet efter revolutionen 1958. Speciellt 1960-talet markerade omvandlingen av IKP från ett parti av ”förtruppsaktivister”, vars utmaning mot den existerande politiska ordningen hade ”en bred gräsrotsbas” bland Iraks expanderande stadsbefolkning (sid. 318), till en organisation dominerad av ”eftertruppsopportunist” som var beredd att offra varje princip för att kunna ingå ett förhållande med dem vid makten.

Partiets förhållande till Sovjetunionen var en avgörande faktor i denna process. Stödet från Sovjet tillät partiet att fungera trots en fruktansvärd repression: partiledare kunde finna en fristad i Sovjet; Sovjets bistånd höll IKP-publikationer igång och hjälpte partiets underjordiska nätverk av aktivister att överleva. Som gengäld förväntades IKP visa en obetingad lojalitet mot sina patroner i Moskva, trots att ”Sovjet-ledarna ofta negligerade de irakiska kamraternas verkliga intressen och offrade dem för deras egen globala politiska agenda” (sid. 316). Efter klassiskt stalinistiskt mönster uppmuntrade IKP:s ledarskap en ”personkult” kring dess generalsekreterare. Som Ismael förklarar, spelade den ”politiska beroendekulturen” (sid. 316) inom partiet en destruktiv roll genom att uppamma och fördjupa splittringar inom organisationen. ”Detta verkade vara den enda möjliga utväg för varje ifrågasättande av ideologi och praxis i denna rigida omgivning” (sid. 316).

Den mest allvarliga av dessa var klyftan mellan IKP:s centralkommitté (IKP-CK) och IKP:s centrala ledning (IKP-CL), vilken fördjupades till en permanent splittring 1968. Frågorna som splittrade var grundläggande; förhållandet mellan kampen för nationell frigörelse och socialistisk revolution, partiets beroende av Sovjetunionen, frågan om intern demokrati och vilken roll väpnad kamp skulle ha i den irakiska revolutionen. Det första svåra problemet rörde partiets ledarskaps agerande under revolutionens efterspel.

Monarkin störtades i juli 1958 av missnöjda officerare, ledda av Abd-al-Karim Qasim och Abd-al-Salam Arif, vilka bjöd in oppositionspartierna (med undantag av kommunisterna) till regeringen. Den irakiska republikens födelse var ett förödande slag mot det brittiska inflytandet i Mellersta Östern och sågs av miljoner över hela regionen som ett tecken på att eran av kolonial dominans var förbi. Inom ett par veckor skapade emellertid oenigheten om förhållandet mellan Irak och den nyligen grundade Förenade Arabrepubliken (en union mellan Egypten och Syrien) en bitter konflikt mellan Qasim och Arif. IKP ställde sig på Qasim sida och motsatte sig att man huvudstupa rusade in i en förening med Förenade Arabrepubliken, medan Arif backades upp av olika arabiska nationalistgrupper, inklusive det nyfödda Baathpartiet. Mot en kuliss av förvärrad konflikt mellan Qasim och Arif växte IKP:s inflytande kraftigt, då fackföreningsrörelsen återupplivades och den nya regimen började besluta om viktiga sociala reformer.

Höjdpunkten för IKP:s makt kom i maj 1959. Partiet hade just spelat en ledande roll i att stoppa ett kupp försök av arabiska nationalistiska officerare i Mosul. Hundratusentals demonstranter gick ut på gatorna i Bagdad och uppmanade Qasim att bjuda in IKP till regeringen. Men Qasim manövrerade ut partiledningen, gjorde symboliska eftergifter och rensade sedan ut kommunistiska aktivister från de väpnade styrkorna och ministerierna. IKP:s centralkommitté drog sig snabbt undan en konfrontation med Qasim och lanserade en period med självkritik (vilken en del aktivister beskrev som "självspäkning"). Enligt Ismael ansåg IKP-CL att partiet missade ett historiskt tillfälle på grund av att ledarskapets inte förstod naturen av Qasims regimen: "Istället för att ta initiativ till att samla massorna mot de härskande klassernas reträtt från revolutionen och reaktionen mot de demokratiska landvinningarna som den fört med sig, bad IKP massorna att underdånigt kapitulera och ställa sig bakom regimen" (sid. 216).

IKP-CL var också starkt kritiskt mot IKP:s beroende av Sovjetunionen, och mot att partiets bas inte klarade att ställa ledarskapet till svars för dess förödande strategi. Som Ismael påpekar var IKP-CL tragiskt nog inte kapabelt till att bygga ett dugligt alternativ till den allt ihålligare strukturen i IKP-CK. IKP-CL propagerade för att irakiska kommunister skulle mobilisera till "folklig väpnad kamp", men försöket att organisera ett gerillakrig mot den andra Baath-regimen (som kom till makten 1968) blev ett katastrofalt misslyckande. IKP-CL hamnade till slut i Kurdistan, isolerat från Iraks växande arbetarklass och beroende av de kurdiska nationalistledarnas välvilja (sid. 205).

Till skillnad från IKP-CL ingick IKP-CK en allians med Baathpartiet, och gick med i regimen Nationella Patriotisk Front 1973. Trots de bittra erfarenheterna från 1950- och 1960-talet offrade IKP-CK det som återstod av partiets trovärdighet som självständig politisk kraft när man entusiastiskt slöt upp kring Baaths "progressiva" program. Men tidigt under 1980-talet, efter ytterligare en våg av våldsam förföljelse och repression, flydde även IKP-CK till Kurdistan för att lansera en väpnad kamp mot Baath-regimen.

Under följande decennier blev ICP-CK och IKP-CL, och de små grupper som kontinuerligt splittrades ut från dem, allt mer isolerade från partiernas tidigare bas inne i Irak. Det enda område som kommunistiska aktivister kunde operera öppet i var irakiska Kurdistan, där man tvingades till knepiga förhandlingar med konkurrerande kurdiska nationalistpartier. Efter att

USA:s invasion och ockupation av Irak 2003 fått Baath-partiet att rasa ihop, satsade IKP-CK sitt kapital på de ockuperande styrkorna och följde därmed samma väg som många andra oppositionella exilgrupper. IKP, noterar Ismael, ”tonade ner den antikapitalistiska retoriken nästan över en natt. Resultatet av denna förvandling blev en plats i Iraks styrande råd och att ledningen officiellt erkände ockupationsmakten. Kostnaden för partiet blev emellertid astronomisk och medförde att det isolerades från rörelsen mot ockupationsstyrkorna. Många av de som engagerade sig i aktivt motstånd, kom att se medlemmarna i det styrande rådet, inklusive IKP, som ’kollaboratörer’.” (sid. 296 -297).

Trots IKP:s tyngande tragiska historia, slutar Ismael sin redogörelse med en not om hopp. Han menar att partiets efterlämnade arv ligger i dess berikande av Iraks politiska tänkande genom politiseringen av frågor som fattigdom och sociala orättvisor. IKP:s antiimperialism har inte heller helt förspillts. Denna tradition inspirerar fortfarande nätverk av irakiska aktivister sådana som Iraks Demokrater mot Ockupationen.

Översättning: B. Svensson

Flagga med IKP:s logo

Svensk vänster om Irakiska kommunistpartiet

Erik Andersson: [Vänsterpartiet bjuder in quislingar från Irak](#) (Kommunistiska Partiet i Gislaved, december 2003)

Henrik Kraak: [Bitter skörd i Irak](#) (Clarté nr 3/2005)

Erik Andersson: [Valets segrare heter USA](#) (Proletären 29/12 2005)

Åsa Henriksson: [Bilderna av inbördeskrig är falska!](#) (Flamman 31/5 2007)

Andrea Petitt: [Iraks uppror 1958](#) (Gnistan nr 31 2008)